

«Незгасаюча зорениця української сцени»:

(до 170- річчя від дня народження Марії Костянтинівни Заньковецької (1854-1934))

*Театр для мене,
перш за все і після всього, — Храм.
М. Заньковецька*

Значний внесок у розвиток національного театру зробила Марія Заньковецька – талановита українська акторка і театральна діячка, провідна зірка українського театру кінця XIX – початку XX століть.

Марія Костянтинівна Заньковецька (справжнє прізвище – Адасовська) народилася 4 серпня 1854 року в селі Заньки Ніжинського повіту Чернігівської губернії в дворянській сім'ї Костянтина Костянтиновича Адасовського. Дитинство і юність Заньковецької минули в с. Заньки. На згадку про щасливе дитинство, обрала собі псевдонім і стала Марією Заньковецькою.

Шлях Заньковецької до сцени був тернистим і нелегким. Рідні та близькі не поділяли її прагнень та відвернулися від неї. Самотня, але сильна жінка всю біль, любов, трагедію, сльози та сміх показувала лише на сцені театру, яка стала для неї рідною домівкою та розрадою для душі.

Заньковецька працювала в найбільших українських трупах під керівництвом М. Кропивницького, М. Старицького, М. Садовського, І. Карпенка-Карого та ін. Змінювалися колективи, але Заньковецька завжди залишалася вірною українському театрові та його глядачеві. В її репертуарі більше 30 ролей на сцені.

Марія Заньковецька зробила великий вклад у розвиток українського театального мистецтва, якому віддала 40 років свого життя. За цей час вона стала відомою далеко за межами України. За великі заслуги у розвитку українського театального мистецтва і в зв'язку з 40 – річчям сценічної діяльності, Марії Заньковецькій, першій в Україні, було присвоєно звання «Народної артистки УСРР» (1922).

До 170-річчя від дня народження видатної землячки, працівники сектору фондів колекцій та рідкісної книги презентують вашій увазі прижиттєві видання та публікації із збірників та періодичних видань, присвячених Марії Заньковецькій, які зберігаються у фонді рідкісних видань.

Про життєвий та творчий шлях Марії Заньковецької писали письменники, літературознавці, історики та провідні театральні критики того часу, зокрема: Б. Грінченко І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, М. Старицький, С. Петлюра, О. Суворін, В. Васильєв, В. Уманов-Каплуновський та ін.

Біографія акторки була надрукована ще в перше десятиліття її сценічної діяльності у відомих енциклопедичних словниках кінця XIX – початку XX століть.

Заньковецкая М. К. // Энциклопедический словарь : в 86 т. / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – СПб, 1890–1907. – Т. XII (23) : Жилы - Земпах / под ред. К. К. Арсеньева, Ф. Ф. Петрушевского. – 1894. – С. 229.

Заньковецкая М. К. // Большая энциклопедия : словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания : в 20 т. / под ред. С. Н. Южакова. – 4-е изд. стереотип. – СПб, 1900–1907. – Т. 9. – 1902. – С. 500.

Заньковецкая М. К. // Новый энциклопедический словарь : в 29 т. / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон ; под ред. К. К. Арсеньева. – СПб., 1911–1916. – Т. 18. – [1914]. – С. 229.

Заньковецкая М. К. // Энциклопедический словарь русского библиографического института Гранат : в 33 т. – 11-е стереотип. изд. – М., [1920–1940]. – Т. 20. – [1925]. – С. 511.

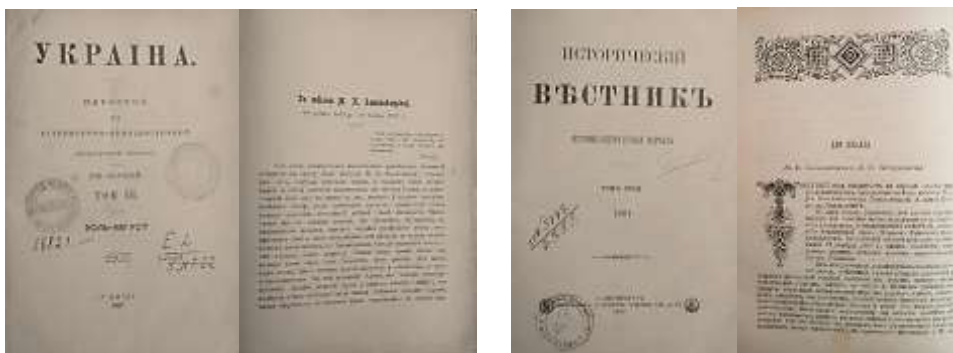
Заньковецкая М. К. // Большая советская энциклопедия : в 66 т. / глав. ред. акад. О. Ю. Шмидт. – М., 1926–1947. – Т. 26 : Зазубные-Зерновые. – 1933. – С. 163.

Статті із збірників та періодичних видань

Васильєв С. Театральная хроника / С.Васильєв // Русское обозрение. – 1891. – июнь. – С. 801.
Згадується М. Заньковецька.

До 25-річного ювілею сценічної діяльності Марії Заньковецької у 1907 році вийшла низка статей в періодичних виданнях, зокрема, статті С. Петлюри та В. Уманова-Каплуновського.

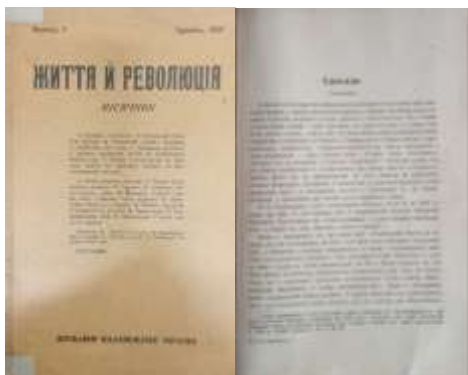
Петлюра С. До ювілею М. Заньковецької / С. Петлюра // Україна. – 1907. – Т. IV, кн. 11-12. – С. 35-63;
Уманов-Каплуновский В. Два юбілея. (М. К. Заньковецкая и А. П. Затыркевич-Карпинская) / В. Уманов-Каплуновский // Исторический вестник. – 1907. – Т. CVIII. – С. 550-560.

У грудні 1922 року театральна спільнота Києва урочисто відзначила 40-річчя сценічної, просвітницької та громадської діяльності Марії Заньковецької. Урочистості відбулися у театрі, якому до цієї дати було присвоєно ім'я Заньковецької, а сама Марія Костянтинівна була удостоєна звання народної артистки України. То була перша нагорода артисту України.

На честь 40-річної праці акторки у 1922 році вийшло друком невелике ювілейне видання.

На честь сорокалітньої праці М. К. Заньковецької. 1882-1922 / [ред. Ю. О. Меженко]. – Київ : "Київ - Друк", 1922. – 11 с. : портр., іл.

Спогади видатного українського театрального діяча, актора, режисера і драматурга М. Кропивницького уперше було опубліковано 1928 року в журналі «Життя й революція». У статті згадується Марія Заньковецька.

Кропивницький М. Спогади. (Закінчення) / М. Кропивницький // Життя й революція. – 1928. – Кн. V, травень. – С. 65–80.

У «Записках Ніжинського Інституту Народної освіти» за 1929 рік була надрукована праця Олександра Пулинця «Матеріали про життя і творчість М. К. Заньковецької».

Пулинець О. Матеріали до життя і творчості М. К. Заньковецької / О. Пулинець // Записки Ніжинського Інституту Народної освіти. – Ніжин, 1929. – Кн. IX. – С. 176–194.

У виданні «Мої театральні згадки» Микола Карпович Садовський ділиться своїми спогадами про початки існування нового українського театру в 1881-1917 рр.

У книзі згадується ім'я Марії Заньковецької.

Садовський М. К. Мої театральні згадки 1881-1917 / М. К. Садовський. – Харків ; Київ : Державне видавництво України, 1930. – 121 с.

Для пошуку додаткових видань про життя і творчість геніальної української акторки Марії Заньковецької радимо скористатися електронними ресурсами бібліотеки та традиційними картковими каталогами. Запрошуємо всіх бажаючих до ознайомлення (Гоголя, 4).